

YATIRIM ORTAKLIKLARINA İLİŞKİN TEMEL BİLGİLER

YATIRIM ORTAKLIĞI NEDİR?

Yatırım ortaklıkları, sermaye piyasası araçları ile ulusal ve uluslararası borsalarda veya borsa dışı organize piyasalarda işlem gören altın ve diğer kıymetli madenler portföyü işletmek üzere anonim ortaklık şeklinde ve kayıtlı sermaye esasına göre kurulan sermaye piyasası kurumlarıdır. Yatırım ortaklıklarının temel fonksiyonu küçük tasarruf sahiplerinin birikimlerini bir havuzda toplayarak değişik menkul kıymetlerden oluşacak bir portföye yatırmak ve bu yolla elde ettikleri kazancı ortaklarına payları oranında dağıtmaktır. Yatırım ortaklıklarının diğer ortaklıklardan farkı, faaliyet alanlarının sadece sermaye piyasası araçları ile altın ve diğer kıymetli madenlerden oluşan bir portföyün işletilmesi şeklinde sınırlandırılmış bulunmasıdır.

Yatırım ortaklığı portföyünün uzman bir kadro tarafından yönetilmesi nedeniyle bir yandan tasarruf sahibinin riski azaltılırken diğer yandan da tasarrufların menkul kıymetlere yatırılması suretiyle kaynakların etkin kullanımı sağlanabilmektedir. Bu özellikleri nedeniyle, yabancı ülkelerde olduğu kadar ülkemizde de yatırım ortaklıklarının kurulması ve gelişmesi vergi teşvikleri yoluyla desteklenmiştir.

YATIRIM ORTAKLIKLARINA HAKİM OLAN TEMEL İLKELER NELERDİR?

Yatırım ortaklıklarına hakim olan temel ilkeler şunlardır:

Riskin Dağıtılması İlkesi

Bu ilke sayesinde yatırım ortaklıklarının, bireylerin kendi imkanları ile sağlayamayacakları ölçüde riski dağıtmaları mümkündür. 100 milyon TL'niz olduğunu düşünelim. Siz bu para ile (Borsa'da hisse senetlerinin belirli miktarların -lot- altında işlem görememesi nedeniyle) ancak bir kaç hisse senedine yatırım yapabilirsiniz ve bu durum sizin riskinizi artırır. Örneğin, hisse senedini satın aldığınız iki şirketin mali durumunun bozulması ve hisse senetlerinin fiyatlarının düşmesi ihtimali, 25 ayrı şirkete ait hisse senedinin fiyatlarının birden düşmesi ihtimalinden çok daha yüksektir. Yatırım ortaklıkları ise binlerce kişiden para toplayarak, trilyonlarca TL'lik portföyler oluşturabilir, bu sayede çok daha fazla sayıda hisse senedine ve bu arada daha başka yatırım araçlarına örneğin tahvil ve bonolara yatırım yaparak, hisse senedi fiyatlarındaki herhangi bir düşüş anında bundan en az derecede etkilenme şansına sahip olurlar.

Profesyonel Yönetim

Menkul kıymet piyasaları nitelikleri itibarıyla belirli bir bilgi birikimini gerektiren teknik piyasalar olup, bu piyasada oluşan gelişmelerin yakından takip edilmesi gerekir. Doğal olarak bireylerin böylesi bir takibi düzenli olarak yapmaları ve bu piyasalarda oluşan gelişmelerin menkul kıymet fiyatlarına etkilerini tahmin edip ona göre zamanında tavır alabilmeleri zordur. Yatırım ortaklıkları ise çok fazla sayıda kişiden para toplamak suretiyle yüksek miktarlarda portföyler oluşturduklarından, gerekli

donanımına ve menkul kıymet piyasalarıyla ilgili yetişmiş elemanlara sahip olabilirler. Bu sayede piyasalarda gözlemlenen hareketlerin ne anlama geldiğini sürekli bir şekilde takip ederek gerekli işlemleri (alım/satım gibi) gerçekleştirirler.

Menkul Kıymet Portföyü İşletmek

Yatırım ortaklıkları, bazı kısıtlamalar içerisinde nakit ve kıymetli madenlere de yatırım yapabilmekle beraber, temel amaçları menkul kıymet alıp satmak ve alım satımlar arasında oluşan olumlu fark ile bu menkul kıymetlerin kar payları ve faizlerinden gelir sağlamak olan kuruluşlardır.

Ortaklıktan Doğan Haklar

Bir yatırım ortaklığının hisse senedine yatırım yapan tasarruf sahibi, birtakım mali ve mali olmayan haklara sahip olmaktadır. Bu hakların başlıcaları kar payı hakkı, rüçhan hakkı ve genel kurul toplantılarında oy kullanma hakkıdır. Tasarruf sahipleri yatırım ortaklığı portföyü ile ilgili muameleleri yapma yetkisini kurucuya verirler. Bu yetki devri ortaklık esas sözleşmesi ile olur. Kurucu ortaklık portföyünü bu sözleşme çerçevesinde ve tasarruf sahiplerinin haklarını koruyarak yönetmek/yönettirmek zorundadır.

Mal Varlığının Korunması

Ortaklık portföyünde yer alan menkul kıymetler, kurucu ortaklar ile portföy yöneticilerinden ayrı bir yerde muhafaza edilmek zorundadır. Söz konusu menkul kıymetler, ortaklık ile İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (Takas bank) arasında imzalanacak bir saklama sözleşmesi çerçevesinde Takasbank'ta saklanır.

YATIRIM ORTAKLIKLARI NE GİBİ AVANTAJLAR SAĞLAMAKTADIR?

Ortaya koyduğu sermayesi yani tasarrufu, profesyonel ve güvenilir yöneticiler tarafından yönetilmektedir.

Yatırım ortaklığı portföyüne alınabilecek menkul kıymetlerin sabit getirili, dövizde endeksli ve hisse senedi gibi araçlarla çeşitlenmesi nedeniyle riskin en aza indirilmesi mümkün olabilecektir.

Menkul kıymetlerin değerlendirilmesi ve kontrolü ile kupon, faiz ve temettü tahsili ortaklık yönetimince yapılacağından vade takibi, tahsil etme gibi zaman ve kaynak kullanımını gerektiren işlemlerden korunabilecektir.

Küçük tasarruflarla temin edilemeyecek kazanç potansiyeli yüksek menkul kıymetlere yatırım yapılmasına olanak sağlayacaktır.

Yatırımcılar, satın aldıkları yatırım ortaklığı hisse senetlerinin gerek tamamını gerekse istediği bölümünü Borsa'da satarak paraya çevirebilecektir.

Portföye büyük miktarda alım satımlar nedeniyle zaman ve para tasarrufu sağlamaktadır.

YATIRIM ORTAKLIKLARININ YASAL DÜZENLEMELERİ NELERDİR?

2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu (SPKn) ile hukuk sistemimize girmiştir. Yatırım ortaklıkları ile ilgili ayrıntılı düzenlemeler Kurul Tebliğlerinde yapılmıştır. Yatırım Ortaklıkları bir anonim ortaklık şeklinde kuruldukları için, Sermaye Piyasası Mevzuatı'nda düzenlenmemiş tüm konularda, Türk Ticaret Kanunu'nun anonim ortaklıklara ilişkin düzenlemelerine uymakla yükümlüdürler.

YATIRIM ORTAKLIKLARININ KURULUŞ ŞARTLARI NELERDİR?

Yatırım ortaklıklarının;

- Kayıtlı sermaye esasına göre ve anonim ortaklık olarak kurulmaları,
- Başlangıç sermayelerinin Kurul'ca belirlenen miktardan az olmaması,
- Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılmış olması,
- Ticaret unvanlarında "yatırım ortaklığı" ibaresi bulunması,
- Esas sözleşmelerinin SPKn hükümlerine uygun olması,
- Kurucularının müflis olmaması ve yüz kızartıcı bir suçtan mahkum olmamaları,
- gerekmektedir.

KİMLER YATIRIM ORTAKLIĞI KURABİLİR?

Yatırım ortaklıklarının kimler tarafından kurulabileceği konusunda özel bir düzenleme yapılmamıştır. Bu nedenle herhangi bir anonim ortaklıkta kurucu olabilecek gerçek ve tüzel kişiler yatırım ortaklığı kurup işletebileceklerdir. Ancak Tebliğ'de kurucular için bazı koşullar aranmaktadır Bunlar; kurucuların müflis olmaması, rüşvet, sahtecilik, kaçakçılık gibi yüzkızartıcı suçlardan dolayı hükümlülüklerinin bulunmaması ve ayrıca sermaye piyasası mevzuatına aykırı işlemlerde bulunmamış olması gibi esas itibariyle sicile yönelik şartlardır.

Yukarıda sayılan nitelikleri taşıyan gerçek ve tüzel kişiler Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile SPK'ndan izin alarak yatırım ortaklığı kurabilirler.

YATIRIM ORTAKLIKLARI NELERE YATIRIM YAPABİLİRLER?

Düzenlemelere göre alım satımı yapılabilen yabancı özel ve kamu sektörü borçlanma senetleri ve hisse senetleri (sermaye ve yedek akçeleri toplamının %25'ine kadar),

Türkiye'de kurulan ortaklıklara ait hisse senetleri, borçlanma senetleri ve kamu borçlanma araçları,

Yabancı vadeli işlem sözleşmeleri ve opsiyonlar,

Altın ve diğer kıymetli madenler.

Yatırım ortaklığının portföyü esas sözleşmesinde hüküm bulunmak ve Tebliğ ile belirlenen sınırlara uyulmak koşulu ile yukarıda sayılan her bir varlık türü esas alınarak oluşturulabileceği gibi varlık türleri itibariyle karma da olabilir. Bir başka ifade ile bir yatırım ortaklığının portföyü

sadece devlet tahvilinden veya sadece hisse senetlerinden oluşabileceği gibi bunların değişik oranlardaki bileşiminden de oluşabilmektedir.

YATIRIM ORTAKLIKLARININ YAPAMAYACAKLARI İŞLER NELERDİR?

Yatırım ortaklıklarının aşağıdaki iş ve işlemlerde bulunmaları yasaklanmıştır.

Bunlar;

- Ödünç para verme işleriyle uğraşamazlar, bir başka deyişle herhangi birisine kredi verme ya da ödünç alma işlemi yapamazlar,
- Bankalar gibi mevduat toplayamazlar ve mevduat toplama sonucunu verebilecek işlemler yapamazlar,
- Ticari, sınai ve zirai faaliyetlerde bulunamazlar,
- Üçüncü kişiler adına menkul kıymet alım satımına aracılık edemezler.

YATIRIM ORTAKLIKLARININ TURLERİ NELERDİR?

Yatırım ortaklıkları, yatırım fonlarında olduğu gibi A ve B Tipi olmak üzere iki ayrı tipte kurulabilmektedir. Portföy değerinin en az %25'ini devamlı olarak özelleştirme kapsamına alınmış Kamu İktisadi Teşebbüsleri dahil Türkiye'de kurulmuş ortaklıkların hisse senetlerine yatırmış yatırım ortaklıkları A Tipi, bunun dışında kalanlar B Tipi olarak adlandırılmaktadır. Halen yürürlükte olan vergi mevzuatına göre B Tipi ortaklıklar elde ettikleri portföy işletmeciliğinden doğan kazançları üzerinden %10 oranında vergi yükümlülüğüne tabi iken, A Tipi ortaklıklarda vergi yükü %0'dır.

YATIRIM ORTAKLIĞINA İLİŞKİN TEMEL BİLGİLER NEREDEN ELDE EDİLİR?

Yatırım ortaklıklarının hisse senetlerinin halka arzı sırasında ve sonrasında yatırımcılar ihtiyaç duydukları bilgileri aşağıdaki belgelerden elde edebilir:

Esas Sözleşme

Yatırım ortaklığının kuruluşuna ilişkin olarak Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde düzenlenen ve şirketin ticaret unvanı, amacı ve faaliyet konusu, süresi, yetkili organları vb. konuları içeren bir belgedir. Şirket, esas sözleşmenin tescili ile tüzel kişilik kazanır.

İzahname

Halka arzda yatırım ortaklığının hisse senetlerini satın almak suretiyle şirkete ortak olacak yatırımcılara şirketin amacı, süresi, ticaret unvanı, tescil tarihi ve numarası, halka arzedilecek hisse senetlerinin tutarı ve oranı, şirketin faaliyet ve yatırımları, şirketin finansal tabloları, imtiyazlı paylar vb. konularda bilgi vermeyi amaçlayan bir kamuyu aydınlatma aracıdır.

Sirküler

Yatırım ortaklığı hisse senetlerini satın almak suretiyle şirkete ortak olacak yatırımcıların halka arza çağırılması amacıyla yayınlanan bir duyurudur. Bu duyuruda izahnamenin ilan edildiği gazetelerin numara ve tarihlerinin gösterilmesi gereklidir.

Aylık Portföy Tabloları

Yatırım ortaklıkları, aylık dönemler itibariyle portföylerindeki varlıklara ilişkin olarak, Kurul standartlarına uygun şekilde aylık portföy tabloları düzenlemek ve ay sonunu takip eden altı işgünü içerisinde Kurul'a ve ortaklık hisse senetlerinin işlem gördüğü Borsa'ya göndermek zorundadırlar. Yatırımcılar, bu tablolar aracılığıyla, yatırım yaptıkları yatırım ortaklıklarının portföy yapısı ve portföydeki varlıkların değeri hakkında bilgi edinebilirler.

YATIRIM ORTAKLIKLARINA AİT FİNANSAL BİLGİLER NASIL ELDE EDİLİR?

Hisse senetleri borsada işlem gören ortaklıklar, dolayısıyla yatırım ortaklıkları, finansal tablolarını 3 aylık dönemler itibariyle hazırlamak ve hesap döneminin bitimini izleyen 10 hafta içerisinde hazırladıkları ayrıntılı bilanço ve gelir tabloları ile bağımsız denetim raporunu Kurul'a ve borsa bülteninde yayımlanmak üzere ilgili borsaya göndermekle yükümlüdür. Yatırım ortaklıklarının muhasebe işlemlerinde ve mali tablolarının hazırlanmasında, Sermaye Piyasası Mevzuatı'nın standart mali tablo ve raporlar ile ilgili muhasebe standartlarını düzenleyen tebliğlerine uyulur.

Yatırım ortaklıkları mali tablolarını her yıl olağan genel kurul toplantılarını izleyen 30 gün içinde Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde yayımlatmak zorundadır. Bu ilan zorunluluğuna ek olarak, ülke çapında dağıtımı yapılan herhangi bir gazetede ve merkezlerinin bulunduğu yerde çıkan en yüksek tirajlı iki mahalli gazeteden birinde sözkonusu mali tabloların yıllık olağan genel kurul toplantısını izleyen 30 gün içinde ilan edilmesi gereklidir.

YATIRIM ORTAKLIKLARI BAĞIMSIZ DENETİM KAPSAMINDA MIDIR?

Hisse senetlerinin halka arz edildiği hesap dönemi itibariyle yatırım ortaklığı, sürekli bağımsız denetime tabidir. Bunun sonucu olarak şirketin finansal tabloları Kurul tarafından listeye alınmış bir bağımsız denetim kuruluşu tarafından 6. ve 12. ay sonları itibariyle denetlenir.

YATIRIM ORTAKLIKLARINA NASIL YATIRIM YAPILIR?

Yatırım ortaklıklarının anonim ortaklık statüsünde kurulması zorunlu olduğundan, bu ortaklıkların kuruluşunda TTK'nun anonim ortaklıkların kuruluşuna ilişkin hükümleri uygulanır. Tüm anonim ortaklıklar gibi yatırım ortaklıkları da kurucuların koymuş olduğu sermayeyi temsil etmek üzere hisse senedi ihraç ederler.

Yeni kurulan yatırım ortaklıklarının hisse senetleri satış süresi içinde, birincil piyasada aracı kuruluşlar aracılığı ile de halka satılabilmektedir. Bu

ortaklıkların hisse senetleri satış süresinin bitiminden sonra bir iki hafta içinde Borsa'da işlem görmeye başlamakta ve likidite imkanı doğmaktadır. Birincil piyasada yatırım ortaklığı hisse senedi almak için gazetelerdeki sirküler duyurularını izlemek ve satış yerlerine başvurmak gerekmektedir.

Yatırım ortaklığının kuruluşunu takiben yapılacak ilk halka arzlarda, halka arz edilecek hisse senetlerinin nominal toplamının yatırım ortaklığının çıkarılmış sermayesine oranı asgari %49 olmalıdır.

Yatırım ortaklığı hisse senetleri borsalarda alınıp satılırlar. Bu nedenle kurulmuş bir ortaklığın hisse senetlerine yatırım yapmak isteyen tasarruf sahipleri Borsa'da işlem yapmaya yetkili bir aracı kuruluşa talimat vererek ikincil piyasada bir ortaklığın hisse senedini alabilirler ya da ellerindeki hisse senetlerini yine aracı kuruluşlar aracılığı ile Borsa'da satabilirler.

YATIRIM ORTAKLIĞI HİSSE SENETLERİ HANGİ SAATLERDE ALINIP SATILABİLİR?

Yatırım ortaklığı hisse senedi almak veya satmak için aracı kuruma yaptığınız başvurunuz aracı kurum tarafından borsanın hisse senedi pazarına iletilir. Borsada hisse senedi alım satımı saat 10.00-12.00 ile 14.00-16.00 arasında yapılmaktadır. Bu saatler dışında ilettiğiniz emirler ancak ertesi gün yerine getirilebilmektedir.

YABANCI YATIRIM ORTAKLIĞINA NASIL YATIRIM YAPILABİLİR?

Yurt dışında kurulmuş ve yabancı borsalarda işlem gören yatırım ortaklıklarının hisse senetlerini almak için yurt dışında işlem yapan aracı kurumun Türkiye'deki temsilcisine başvurmak gerekmektedir.

Bazen kurucusu yabancı olan bir yatırım ortaklığı hisse senetlerini Türkiye'de satmak istemektedir. O zaman Türkiye'deki aracı kurumlar yoluyla alım yapmak mümkündür.

YATIRIM ORTAKLIĞI HİSSE SENETLERİNE YATIRIM YAPARKEN NELERE DİKKAT EDİLMELİDİR?

Yatırımcı, yatırım yapacağı yatırım ortaklığının karlılık durumunu, türünü, finansman yapısını, faaliyetleri ve yatırımları hakkında bilgileri, şirketin faaliyet raporlarından, kamuya açıklanan mali tablolarından izlemeli ayrıca, şirketin sermaye, yönetim, portföy yapısı ve mali yapısı ile faaliyetleri hakkındaki değişikliklere ilişkin olarak şirket tarafından borsaya bildirilen açıklamaları takip etmelidir.

YATIRIM ORTAKLIĞI PAY SAHİPLERİNİN HAKLARI NELERDİR?

Bir yatırım ortaklığının hisse senedine yatırım yapan tasarruf sahibi, aşağıda sıralanan mali ve mali olmayan haklara sahip olmaktadır. Bu hakların kaynağı TTK'nun hisse senetlerine ilişkin hükümleridir. Söz konusu haklar;

- Ortaklığın elde ettiği dönem karından payına düşen kar payı hakkı,
- Ortaklığın tasfiyesi halinde tasfiye payı hakkı,

- Ortaklığın sermaye artırımında yeni payları edinmede öncelik (rüşhan) hakkı,
- İç kaynaklardan yapılacak sermaye artırımını nedeniyle çıkarılacak hisse senetlerini bedelsiz olarak alma hakkı,
- Genel kurul toplantılarına katılma, konuşma ve öneride bulunma hakkı,
- Genel kurul toplantılarında oy kullanma hakkı,
- Ortaklığın faaliyetleri ve mali tabloları hakkında bilgi alma ve inceleme yapma hakkı.

HİSSE SENETLERİNİN FİYATI NASIL BELİRLENİR?

Yatırım ortaklığı hisse senetleri borsada işlem gördüğü için bu senetlerin fiyatı borsada oluşan arz ve talebe göre oluşmaktadır.

Portföy değerine ek olarak yatırımcılar ortaklığın yönetimine, gelecekle ilgili beklentilerine göre hisse senedinin fiyatı değişmektedir. Bu nedenle yatırımcıların bir yatırım ortaklığı hisse senedine yatırım yapacakları zaman ortaklığın portföyü ile birlikte borsada oluşan fiyat hareketlerini ve hisse senedi fiyatlarını etkileyebilecek diğer ekonomik ve siyasi gelişmeleri de yakından izlemeleri gerekir.

YATIRIM ORTAKLIKLARI NASIL VERGİLENDİRİLİR?

Yürürlükteki vergi mevzuatı, halka açık bir şirketin hisse senedi yatırımı yapmasını vergisel açıdan destekleyerek, hisse senetlerinden oluşan portföy kazançlarından küçük yatırımcıların temettü olarak yararlanmalarını temin etmek istemiş, bu amaçla portföyün en az %25'i hisse senetlerinden oluşan A Tipi yatırım ortaklıklarını vergisel teşviklerle desteklemiştir.

Yatırım Ortaklığı Açısından Vergilendirme

A ve B Tipi yatırım ortaklıklarının portföy işletmeciliği kazançları kurumlar vergisinden istisnadır.

A Tipi yatırım ortaklıklarının portföy işletmeciliği kazançları için stopaj oranı %0, B Tipi için %10'dur.

Yatırım Ortaklığı Kar Payı Elde Eden Gerçek Kişiler Açısından

Yatırım ortaklığı kar payı elde eden gerçek kişiler, bu gelirlerinin üzerinden 1/5 oranında vergi alacağı hesaplayacaklar ayrıca, elde edilen gelirlerini enflasyondan arındırmak amacıyla kar paylarına Maliye Bakanlığı'nca tespit edilen indirim oranını uygulayacaklardır. Daha sonra hesaplanan kar payları, Gelir Vergisi Kanunu çerçevesinde belirlenen vergi oranları çerçevesinde vergilendirilecektir. Buna göre, kar paylarına vergi alacağı ve indirim oranı uygulandıktan sonra kalan tutarın 2001 yılı gelirleri için 4 milyar 900 milyon TL'ni aşması halinde beyanname verilecektir. Ayrıca, gerçek kişilerin vergi alacağı, beyanname üzerinden hesaplanan gelir vergisine mahsup edilecektir.

Yatırım Ortaklığı Kar Payı Elde Eden Kurumlar Açısından

Tam ve dar mükellef kurumlar için kar payları, ticari kazanç olarak beyan edilerek vergilendirilecektir.

YATIRIM ORTAKLIKLARI İLE YATIRIM FONU ARASINDA NE FARKLAR VARDIR?

Yatırım ortaklığının hukuki yapısı ayrı ve bağımsız bir tüzel kişilik olarak anonim ortaklık olarak kurulurken, yatırım fonunun ayrı bir tüzel kişiliği yoktur. Yatırım fonu bir tüzel kişilik tarafından bir sözleşme çerçevesinde kurulan bir mal varlığıdır.

Yatırım fonunu ancak bankalar, aracı kurumlar, sigorta şirketleri veya emeklilik fonları kurabilirken, yatırım ortaklıklarının kurucuları için belli bir sınırlama yoktur.

Yatırım fonu katılma belgeleri fon kurucularından ATM makinalarından alınırken, yatırım ortaklığı hisse senetleri ancak borsada işlem yapmaya yetkili aracı kurumlara verilen emirler ile alınmaktadır.

Yatırım fonları kar dağıtımını yapmazken, yatırım ortaklıkları diğer şirketler gibi kar dağıtabilir;

Yatırım fonu katılma belgesi fona geri satılarak nakte dönüştürülürken, yatırım ortaklığı hisse senetleri yatırım ortaklığına satılamaz ancak borsada satışı mümkündür.

Portföy sınırlamaları bazı konularda farklılık içerir.

Yatırım fonlarında fonun net aktif değerinin tedavüldeki pay sayısına bölünmesi ile elde edilen rakam birim katılma belgesi fiyatını verirken, yatırım ortaklıklarında fonların aksine portföy değeri hisse senedi fiyatını belirleyen tek kriter değildir.